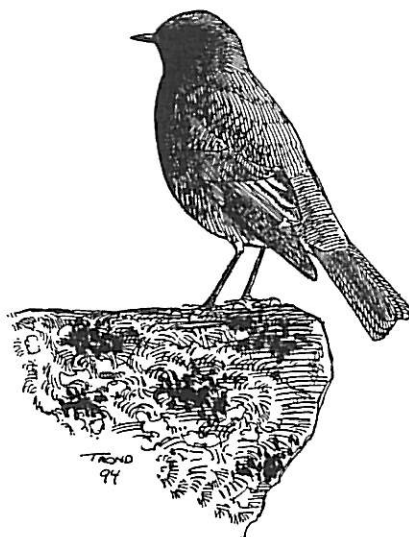

Svartrødstjert *Phoenicurus ochruros*

Global utbredelse

Arten er sørlig palearktisk. Underarten *gibraltariensis* ruger i NV-Afrika og i Europa nordover til Sør-England, Sør-Norge og Sør-Sverige, og mot øst til Polen, SV-Russland og Balkan. Er på Pyrenéerhalvøya erstattet av den nærstående *aterrimeus* og av mer avvikende underarter, inkl. nominatformen, i fjelltraktene fra Midtøsten, Kaukasus og Turkestan til Himalaya, Tibet, Mongolia og Vest-Kina. Totalt er det kjent 7 underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge ble arten første gang påvist i Oslo i 1864, og viste seg fram til 1922 tilfeldig og med lange mellomrom spredt fra Jæren til Finnmark. I 1923 ruget den i Oslo, og ved Tolga i Østerdalen i 1941. På Kongsberg ble den påvist rugende i 1951-54. Arten er nå årlig rugefugl i Norge, og hekker spredt i sørlige- og sørøstlige deler av landet med hovedvekt rundt Oslofjorden. Arten har også blitt påvist hekkende på Finse, Hordaland (1222 moh) de seneste årene. Den er i Atlas-perioden registrert helt nord til Helgelandskysten.

Svartrødstjerten var opprinnelig knyttet til landskap med stein og fjell, hvor den hekket i sprekker og kløfter i fjellveggene. Dette er fortsatt tydelig i Sør-Europa, mens den i mer nordlige områder etter hvert har funnet menneskeskapte habitater svært tiltrekkelige. Da den innvandret til De britiske øyer like før annen verdenskrig, slo den seg først ned i klippeterreng, men senere etablerte den seg i utbombede ruiner i London. Den hekker nå i fabrikk- og byområder over store deler av utbredelsesområdet (Morgan & Glue 1981). I Göteborg og Varberg i Sverige var samtlige reir over en 7-års periode lagt i tilknytning til menneskelige konstruksjoner (Andersson 1990). De fleste av disse reirene (58%) lå i tilknytning til bygninger av ulikt slag. Underestimater er lett å gjøre på denne arten, da den trives svært godt i forbindelse med nedlagte industriområder og bebyggelse. Dette er områder som sjelden blir besøkt av ornitologer, og artens til tider svært sky atferd gjør den vanskelig å oppdage.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Arten har økt og spredt seg i NV-Europa inkludert Skandinavia og det tidligere Sovjet. Arten ble påtruffet rugende første gang i Danmark i 1872 og i Sverige i slutten av 1880-årene. I Danmark var det ca. 200 par i 1976 og i Sverige ca. 300 par. I Sverige hadde arten en kraftig økning i årene 1960-1970, men de siste årene har det vært en generell tilbakegang som man setter i sammenheng med dårligere hekkemiljø i byene (Anderson 1985, Bengtsson m.fl. 1988). I Sverige ble det talt 155 syngende hanner i 1990. Finland ble kolonisert på 1970-tallet, og nå hekker 5-10 par.

Siden 1990 er arten blitt funnet hekkende på flere nye lokaliteter langs Oslofjorden. Den norske bestanden teller ca. 10-30 par. Ved nærmere undersøkelser vil arten sikkert vise seg å hekke med flere par i Sør-Norge, da stadig flere observasjoner i trekketidene og under hekkesesongen styrker denne antakelsen.

Hekkebiologi

I Norge ankommer svartrødstjerten gjerne i slutten av mars eller begynnelsen av april, altså tidligere enn rødstjerten som ankommer fra slutten av april. Pardannelsen skjer i slutten av april og begynnelsen av mai, når de fleste hekkeparene har ankommet. Reiret plasseres under takstein, på bjelker eller hulrom i bygninger eller i sprekker i fjell. Hunnen er alene om reirbyggingen, som foregår fra primo mai. 4-6 egg (2-8) legges i slutten av mai og begynnelsen av juni, og ruges av hunnen i 13-17 døgn. Ungene mates av begge foreldrene og forlater reiret etter 12-19 dager. De blir selvstendige ca. 11 dager senere. I Sverige er det drøyt 1/3 av parene som legger to kull (Wirdheim 1981). I Sør-Europa er det svært vanlig med 2 kull, mens 3 kull forekommer iblant (Glutz von Blotzheim & Bauer 1988). Polygami forekommer hos arten. De fleste, kanskje alle hanner hekker som ettåringer, mens hunnene som oftest har sitt første kull som toåringer.

Trekkforhold

De nordlige bestandene av arten er trekkfugler, mens de sørligere er standfugler eller delvis trekkfugler. Overvintrende europeiske fugler finnes i Middelhavsområdet og Nord-Afrika. Arten forlater landet i september-november.

Tomas Aarvak

Svartrødstjert *Phoenicurus ochruros*

- 8 ● Konstatert hekking
- 3 ● Sannsynlig hekking
- 11 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

